

Spoločnú Európu musíme vytvoriť

Európska integrácia akoby v poslednom čase prinášala samé zlé správy. Po úspechu rozšírenia o desať nových členských krajín už prišlo len priznanie neschopnosti realizovať Lisabonskú stratégiu, neúspešné referendá o ústavnej zmluve vo Francúzsku a Rakúsku (ktoré proces inštitucionálnej reformy skomplikovali, možno dokonca načas zastavili), komplikované rokovania o ďalšom rozširovaní o Chorvátsko a hlavne Turecko, či zrejmy nedostatok „európskej solidarity“ v rokovaní o finančnej perspektíve na roky 2007 – 2013. Je to znamenie definitívnej krízy, nemožnosti pokračovať v integrácii v dnešnom formáte a súčasnom tempom, alebo len dočasná pesimistická fáza v komplikovanom vývoji európskej integrácie? So šéfredaktorom časopisu Social Europe (www.social-europe.com) Henningom Meyerom sme sa rozprávali o nedostatkoch a možnostiach spoločnej Európy a o úlohe médií pri jej vytváraní.

ZHOVÁRAL SA RADOVAN GEIST

Diskusia o budúcnosti Európskej únie sa často zvrtnie na otázku „európskeho démosu“ (politického národa). Existuje európsky démos, alebo máme len 25 rôznych démosov?

- Do veľkej miery to závisí od toho, na ktorý aspekt „démosu“ kladiete dôraz. Nemecký ústavný súd v roku 1994 rozhodol, že neexistuje vec ako „európsky démos“, pretože z národného a kultúrneho hľadiska nevidia dostatočnú kompatibilitu na to, aby mohli identifikovať koherentnú skupinu, ktorú možno nazvať politickým národom. Tento právy pohľad vlastne hovorí, že EÚ sa dnes usiluje politicky organizovať 25 rôznych démosov, a dokonca kladie otázku, či únia ako taká môže byť bez démosu demokratická.

A váš názor?

- Tento pohľad zabúda na to, akou unikátnou politickou štruktúrou je EÚ. Nie je národným štátom a nepredstiera, že vládne nad jedným ľudom či národom. EÚ je najsofistikovanejšou a najvyspelejšou nadnárodnou inštitúciou na zemi a ako taká musí byť hodnotená z iného pohľadu. „Jednotní v rôznosti“, krédo ústavnej zmluvy, podľa mňa veľmi dobre charakterizuje, aký by mal byť cieľ EÚ. V únii určite existuje silný aspekt jednoty (a v tomto zmysle aj démos), napríklad keď občania volia europoslancov do toho istého parlamentu. To však neznamená, že pre EÚ sú vždy vhodné či želané rovnaké riešenia pre všetkých. Tento kontrast nerobí európsku integráciu nevyhnutne problematickou či zastaralou. Práve naopak. To je veľkou silou únie a zdrojom jej vitality, v prospech všetkých môže čerpať zo širokej škály kultúrneho bohatstva.

A hoci neexistuje jeden všeobšahly démos, medzi občanmi členských krajín EÚ existuje minimálne jasná tendencia spoločných hodnôt – čo dokazujú napríklad prieskumy Pew Global Attitudes Surveys. Tieto štúdie poukazujú na veľmi podobné postoje občanov EÚ, napríklad pokiaľ ide o sociálne štandardy a zabezpečenie. Podobnosť pramení z histórie zažitej celou Európou.

A tak aj keď popierame existenciu európskeho démosu, EÚ je určite viac než len strechou pre 25 rôznych politických národov. Občania únie si uvedomujú európsku úroveň svojej identity a tú musíme ďalej rozvíjať.

Podme k fenoménu európskej verejnej

diskusie, pretože ide o otázku úzko spojenú s tou predchádzajúcou. Proces európskej integrácie má svoje „rýchlejšie“ i „pomalšie“ fázy, možno však bez ohľadu na ne hovoriť o postupnom rozvoji európskej verejnej politickej diskusie? Stávajú sa „národné“ diskusie stále viac európskymi, máme stále viac otázok diskutovaných z európskej perspektívy?

- Národné spoločenské a politické debaty ešte určite nie sú na úrovni, ktorá by dostatočne brala do úvahy význam rozhodnutí z Bruselu. Je jasné, že úroveň informovania o EÚ v médiách sa líši od krajiny ku krajine, no vo všeobecnosti je nedostatočná. Aj tam, kde sa o EÚ hovorí veľa,

FOTO: SOCIAL EUROPE

často slúži len ako obetný baránok, dôvod všetkého zlého. Súčasný problém na národnej úrovni

ni sa príliš často prehánajú, čo len živí stereotypné vnímanie únie. Vzhľadom na rozsah politických výziev pred nami je to veľmi nebezpečné.

Na európskej úrovni sa seriózná debata vedene všetkými členskými krajinami jednoducho ešte nevyvinula. Existujú však nápady, ako ju podporiť – hlavne prehrané referendá vo Francúzsku a Holandsku ukázali, že EÚ nevyhnutne potrebuje komunikovať so svojimi občanmi o svojom účele, o tom, ako pomáha ľuďom vyrovnávať sa s dnešnými ekonomickými a sociálnymi výzvami. O tom, že je riešením, a nie problémom.

Mnohé z problémov v EÚ pramenia z nedostatku verejnej debaty. Jej rozvoj na národnej i európskej úrovni by uľahčil vyriešenie niektorých z najhorúcejších európskych otázok.

Aká je v tomto smere úloha médií – masmédií alebo napríklad špecializovaných časopisov?

- Médiá zohrávajú vo vytváraní európskej verejnej debaty ústrednú úlohu. Platí to pre národné médiá, ktoré musia meniť povahu informovania o EÚ, ale aj pre centrálnu európsku médiu, ktoré majú otvárať diskusie v jednotlivých krajinách. Štvrtročník Social Europe, časopis európskej ľavice, ktorý vydávam s ďalšími ľuďmi z európskych krajín a so Stranou európskych socialistov, sa chce stať takýmto celoeurópskym médiom, aby sme v rámci európskej sociálnej demokracie otvárali pragmatické debaty. Chceme vychádzať vo viac ako v jednom jazyku, aby sme zmaximalizovali náš záber. Chceme podporiť diskusiu a participáciu. Masmédiá i špecializované časopisy, ako je aj ten náš, musia spolupracovať vo vytváraní európskej verejnej sféry. Nakoniec by sme mohli mať niečo, čo sa bude podobať národnému mediálnemu prostrediu, v ktorom masmédiá podávajú väčší obraz a podrobnejšia diskusia je v rukách špecializovaných médií.

Pokiaľ ide o politické recepty, európska ľavica je dnes pravdepodobne menej sebedomá, než bola v 60. a 70. rokoch. Často počuť o „kríze sociálnej demokracie“, nedostatku nových ideí. Nie je dô-

vodom to, že sa európska demokratická ľavica pokúša aplikovať národné riešenia v čase, keď sú potrebné riešenia európske?

- Táto otázka sa týka viacerých už spomínaných vecí. Európska ľavica sa nachádza v neľahkej pozícii – je v zajatí ekonomických a sociálnych okolností, ktoré národné vlády dokážu stále ťažšie kontrolovať a ovplyvňovať. Ak zastávate politickú filozofiu, ktorá je presadzujúce minimálny štát s minimálnou reguláciou, potom s tým nemáte veľa problémov. Práve naopak. Tento proces pomáha zabrániť politickým oponentom, aby vybudovali niečo, čo neoliberali považujú za zbytočné obmedzenie voľného trhu. Ak však, veríte – ako my –, že efektívna regulácia je práve v dnešných podmienkach potrebná, aby spoločnosť z pokroku profitovala ako celok, nielen jej malá časť, ktorá považuje zisk za cieľ sám osebe, potom potrebujete hľadať spôsob, ako regulovať ponad úroveň národného štátu. Politická organizácia na vysporiadanie sa s výzvami na širšej, európskej úrovni existuje. Nedostatočný európsky verejný priestor však vedie k nedostatku diskusie, a teda aj aktuálnych, prijateľných politických receptov. Európske sociálnodemokratické strany buď o sebe veľa nevedia, alebo nespájajú svoje rozdielne politické tradície aby dospeli k niečomu, čo možno zmysluplne nazvať európskym sociálnodemokratickým programom. Strana európskych socialistov je zatiaľ príliš malá, má príliš málo zdrojov, aby sa mohla stať hybnou silou podobného procesu a spájať rozličné prúdy sociálnej demokracie.

Neexistuje teda žiadne riešenie?

- Urgentne potrebujeme európsky verejný priestor, na ktorom by mohli participovať a debatovať všetky časti európskej sociálnej demokracie. Tým vytvoríme nový prístup a položíme základy efektívneho prechodu k sociálnodemokratickému projektu pre Európu, „sociálnej Európe“, akceptovanému európskymi centristicko-ľavicovými stranami i občanmi.

Myslíte si, že európska sociálna demokracia schopná nájsť spoločný základ pre spoločnú akciu? V súčasnosti je predsa rozdelená v základných otázkach, akými sú európska ústavná zmluva, rovnováha medzi konkurenciou a sociálnou ochranou, transatlantické vzťahy EÚ... Ba čo viac, tieto rozdiely sú často definované štátnymi hranicami!

- Ako som už povedal, potrebujeme európsky a celoeurópsky priestor pre programovú diskusiu a nárast významu a akcieschopnosti Strany európskych socialistov. Len tak naštartujeme seriózne úsilie o spoločný európsky projekt. Potrebujeme to o to viac, aby sme nezmeškali kľúčové príležitosti, ako sa to stalo v minulosti. Spomeňte si na koniec 90. rokov, keď 13 z 15 krajín EÚ viedli sociálnu demokraciu. Vtedy sa nám nepodarilo urobiť skutočný krok k sociálnodemokratickej Európe. Dôvodom bola neexistencia spoločného projektu, spoločnej vízie „sociálnej Európy“. Takáto príležitosť často neprichádza. Musíme tvrdo pracovať, aby sme boli pripravení, ak by mala prísť niekedy v budúcnosti. ■

Od Martího k Moralesovi

Latinská Amerika pokračuje v zbavovaní sa neoliberalizmu, modelu, ktorý po 35 rokoch nahlodal demokraciu a prehĺbil sociálne nerovnosti. Tentokrát sa v Bolívii bývalý trúbkar hudobnej skupiny, bývalý futbalový funkcionár a pestovateľ koky stal prvým indiánskym prezidentom v Južnej Amerike. Ide o udalosť, ktorá si zaslúži hlbšiu úvahu, keďže jej význam siaha poza Andy.

SERGIO I. MOYA MENA

Evo Morales a jeho Hnutie za socializmus (MAS) dosiahli v prezidentských voľbách neuveriteľných 54 percent hlasov, čo je v bolívijskej politike čosi bezprecedentné (Gonzalo Sánchez de Lozada, posledný bolívijský prezident zvolený v roku 2002, získal sotva 22,5 percent hlasov). Tento výsledok dáva novej hlave štátu nespornú legitimitu, a čo je ešte dôležitejšie, narúša historický trend trieštenia bolívijskej ľavice.

Osud v rukách Indiánov

Posledné voľby v Bolívii pochovali korupčný stranický systém, ktorý počas dvadsiatich rokov zakrýval – prostredníctvom rôznych „paktov“ – plytvanie národným bohatstvom, korupciu

a vylúčenie indiánskeho obyvateľstva. Tento faktor bol bezpochyby kľúčom k víťazstvu Eva Moralesa: po prvýkrát za 500 rokov Indiáni vezmú do rúk riadenie svojich osudov.

Z latinskoamerického indiánskeho hnutia sa postupne stáva politický aktér, ktorého nemožno ignorovať. Najprv to bolo zapatistické povstanie v roku 1994 s požiadavkou na „svet, do ktorého sa zmestia všetci“, neskôr indiánske povstania v Ekvádore. Aj posledné udalosti v Bolívii sú výsledkom zrýchleného rastu bojovnosti a mobilizácie ľudí za ochranu prírodných zdrojov, ako voda a zemný plyn, proti rasizmu a neoliberalnej politike a za obranu ich kultúrnej a národnej identity, ktorú úmyselne ignoroval štát vytvorený na základe exklúzie a dominancie malej bielej menšiny.

Posledná kapitola boja za slobodu

Za víťazstvom Eva Moralesa sa skrýva uplatňovanie starobylého svetonázoru po značeného 500 rokov trvajúcim odporom. Svetonázoru, ktorý sa nechce staviať nad nijaký iný svetonázor, jednoducho chce existovať. Po fiasku divokého kapitalizmu, ktorý sa v Bolívii začal zavádzať po prijatí spomného Dekretu č. 21060 z roku 1985, sa Indiáni domáhajú ekonomického modelu založeného na solidarite, vzájomnosti, spoločnosti a konsenze. Je to ich ambiciózny projekt komunitárneho socializmu, ktorý bude Matku Zem – teda Pachamamu – chápať ako čosi živé, ako organizmus, v ktorom je prítomný čas, priestor, život a vedomie, ako aktívny kozmos, v ktorom ľudská bytosť žije v symbióze. Triumf Eva Moralesa v decembrových prezi-

dentských voľách predstavuje poslednú kapitolu histórie boja za slobodu a emancipáciu bolívijských Ajmarcov, Kečúancov či Indiánov z kmeňa Guaraní. Nechá zaznievať rebelské výkriky Tupaka Katariho, Zárateho Willku a potvrdzuje požiadavky Gualberta Villarroela a Marcela Quirogu Santa Cruz. Pre Latinoameričanov je toto indiánske víťazstvo potvrdením návrhov Josého Martího, ktorý ako nikto iný chápal potrebu reorganizácie Latinskej Ameriky z hľadiska jej multikultúrnosti. Keď Martí navrhol Našu Ameriku (*Nuestra América*) ako historicko-sociálnu utópiu poznačenú bojom za politickú a spoločenskú emancipáciu našich národov, tvrdil, že Amerika sa nezachráni „proti“ Indiánom, ale len „so svojimi Indiánmi“.

Odvrátiť toľko storočí vylúčenia je pre Eva Moralesa mimoriadne ťažká úloha. Niet však pochyb o tom, že práve toto je ten pravý historický moment, keď je možné založiť – prostredníctvom bolívijského Národného zhromaždenia – štát, ktorý bude skutočne multinationálny, multikultúrny, multietnický a demokratický. Úloha je jasná: „Rozkazovať podľa príkazov národa.“ Už nikdy viac Bolívia bez jej Indiánov. ■

Autor je vysokoškolský učiteľ na Universidad de las Américas v San José wiphala.org